

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologiæ Moralis

Busenbaum, Hermann

Monasterii Westphaliæ

Cap. III. De statu, officio personarum secularium quarundam, præsertim
judicialium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40957

eum Canones utantur verbo, *præcipio*. Unde ait esse mortale, si habitum vel tonsuram non gestent. Quod restringit *Bon. disp. 8. de sacram. q. 1. p. ult. n. 8.* si sint initiati majoribus ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonsuram, vel habitum longo tempore, absque iusta causa, non gestent, tuac enim peccare mortaliter; citat que pro se *Rogin. Navar. Henrig. Vasq.* Negat tamen *Sylv. & Laym. l. c.* si non sit notabilis excessus supra loci consuetudinem. Negotiari verò esse mortale, concedit idem *Laym. lib. 3. tr. 4. c. 17.* & alii commun. Sed de hoc vide supra *lib. 3. cap. 3. dub. 7. de emptione & venditione.*

CAPUT III.

De statu & officio personarum secularium quorundam, præsertim judicialium.

DUBIUM I.

Quæ requiruntur ad legitimum iudicium?

Resp. Hæc tria. Primum est. Jurisdictio, sine qua sententia nulla est, & peccatur mortaliter, ut ex *D. Thom. 2. 2. q. 60.* habet communis. Quare peccat Judex sæcularis, si personas, aut causas mere Ecclesiasticas, ad se trahat: uti & Ecclesiasticus, si mere civiles. Nisi forte per accidens, ob defectum justitiæ in foro sæculari, aut nisi sint causæ miserabilium personarum. Porro quæ causæ dicantur mere civiles, quæ Ecclesiasticæ, & quæ

quæ mixtæ, nosse oportet iudices, & jurisperitos, potestque videri apud *Laym. l. 4. c. 2. v. Card. de Lugo d. 37. f. 3.*

Secundum, Rectus processus, v.g. ut citetur Reus, & audiatur &c. Nisi forte expediat aliquando, cum delicta sunt atrociora, in flagrante crimine deprehensos subito plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Iudici supremo (dummodo crimen sit publicum) aliquando licere, sine citatione, defensione, & omni processu, Reum morti adjudicare, eo quod factum notorium, & publicum sit loco accusatorum & testium, neque Reo jus defendendi se in iudicio relinquat, docet *Navar. c. 25. n. 10. Less. Fill. Bon. d. 10. in præceptis, q. 2. p. 2. n. 5. v. etiam Card. de Lugo d. 37. f. 5. Trul. l. 8. c. 1. d. 13.* Ubi tamen bene notandum, quod etsi talia crimina excipiantur à communi dispositione legis, ^{scilicet positiva} ~~scilicet~~ ^{in iuris communis non tamen legis seu} iuris naturæ: ideoque graviter peccare Iudicem, qui in tali processu, v.g. contra sagas, quidvis licere putat. *v. Cautionem criminalem, cap. 17. 18. 37. & seq.*

Tertium, Recta inrentio, ut scilicet procedatur ex intentione justitiæ. Unde si Iudex procedat ex odio aliove fine malo, v.g. ob inanem gloriam, peccabit, non quidem contra justitiam, sed charitatem, aliamve virtutem, mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

☉(☉

DUBIUM II.

De Potestate & Officio Iudicis?

ARTICULUS I.

Quid requiratur in Iudice?

Resp. I. Præter tria dicta superiore dubio, requiritur scientia, quâ sciat suo munere recte fungi. Ita commun. Doct. & Bon. d. 10. q. 2. p. 3. Ratio est, quia quilibet tenetur scire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & sine quorum cognitione munus suum, & officium exercere non potest. *Vnde de resolvuntur sequentes Casus.*

I. Petens, aut suscipiens officium Iudicis (idem est de Medico & Chirurgo, ut *v. infra dub. 7.*) quo indignus est, ita ut probabile sit, inde notabile damnum proximi secuturum, peccat mortaliter. *Nav. c. 25. Anton. Card. de Lugo d. 37. n. 1.*

II. Iudex carens necessaria scientia, non debet absolvi, nisi facta renunciatione officii, vel nisi firmum habeat propositum renunciandi. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 76. a. 1. Cajet. Clavis regia l. 12. c. 13. num. 2. Regin. l. 23. n. 675. Nav. c. 25. Farin. 3. p. q. 3. a. 16.* Ratio, quia nullus potest officium, cuius munia obire non potest, retinere, præsertim cum damno vel periculo proximi.

III. Si Iudex ex magna imperitia male iudicet, tenetur ad interesse parti læsæ, & ad expensas litis: uti etiam, quotiescunque notabile damnum, sive

sive in substantia litis, sive in superfluis expensis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accedit, *Bon. Card. de Lugo ll. cc.*

IV. Si Judex agnoscat errorem à se (etsi sine gravi culpa) commissum, in præjudicium litigantis, tenetur, si potest citra infamiam, impedire errorem: v.g. monendo occulte partem læsam, ut sibi appellatione, vel aliter consulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem, *Card. de Lugo l. c. n. 3.*

Resp. II. Judex tenetur causas judicare, & celeriter expedire. Quia ex officio tenetur cuique tribuere suum. Quod non facit, si sententiam sine justa causa differt. *Vnde resolvuntur sequentes Casus.*

I. Judex mortaliter peccat contra officium suum, differendo valde notabiliter causarum expeditionem, sine justa causa, *Sylv. V. Iudex q. 12. Clavi reg. c. 12. n. 8. Nav. c. 25, n. 14. &c. cum Bon. d. 10. q. 2. p. 3.*

II. In casu dicto, idem Judex tenetur parti læsæ damna & expensas, quæ ex iniqua dilatione secutæ sunt, restituere: quia est earum injusta causa. *Ibid. Auth. ll. cc.*

III. Si Judex in exequenda causa, & proferenda sententia negligens, aut iniquus sit, non tantum parti læsæ, sed interdum etiam fisco tenetur ut v.g. si mulctam pecuniariam, quam ex consuetudine, vel lege communi debebat imponere Reo, sine causa remisit, *s. Thom. 2. 2. q. 67. a 4. ad 3. Sylv. V. pœna. q. 28. Salon. Laym. l. 3. t. 2. c. 5. n. 7. contra Azor.*

ARTI-

ARTICULUS II.

Quid Iudici servandum circa inquisitionem?

Tribus modis procedi potest contra criminosos. 1. Via accusationis, cum est aliquis actor, qui spondet se objecta probaturum. 2. Via denunciationis, cum deferens crimen, non vult suscipere onus probandi. 3. Via inquisitionis, quæ triplex est. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges serventur, 2. Specialis, quando de certa persona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, ut si quærat, quis Cajum occiderit.

Resp. I. Iudex sine ulla data occasione, ex solo officio suo, potest instituere inquisitionem generalem, in qua tamen ejus potestas non extendit se ad occulta elicienda, de quibus nulla est fama. Ratio prioris est, quia id necessarium est Reipub. nec cuiquam fit injuria. Ac licet quorundam scelera detegantur, id fit per accidens, præter intentionem, cui incommodo bonum commune prævalet. Ratio posterioris est, quia inde maxima sequerentur incommoda. *Farin. Less. l. 2. cap. 28. d. 13. Unde resolves.*

I. In hac inquisitione, subditus etiam rogatus sub juramento non tenetur, imò nec potest, prodere criminosum occultum. *Laym. l. 3. tr. 6. cap. 2. Less. l. 2.*

II. Si talem revelet, peccat contra justitiam, nisi forte cederet non tam in poenam, quam certam

tam ejus, qui deliquit, emendationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum) cum enim crimen, ut ponitur, probari non possit, ac proinde ex ejus revelatione non possit aliud sequi, quam infamia, nullum habet jus revelandi. *Laym. 1b. c. 3. d. 2. c. 4.*

III. Si in hac inquisitione, ex relatione duorum vel trium deprehendatur alicujus criminis auctor, potest per tales testes contra illum procedi, ut habet praxis communis. *Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 12.*

Resp. II. Quando crimen est manifestum, & ignoratur auctor, licet Judici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit, nisi infamia aliqua, indicia præcesserint. Pars prior patet, tum ex praxi Judicum, tum ex incommodis contrarii. Ratio posterioris patebit ex sequentibus. *v. Bon. d. 10. in 8. præcept. q. 2. p. 5.*

Resp. III. Ut Judex faciat inquisitionem specialem, debet saltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod justam det causam. Ratio est, tum quia alioqui diffamaret sine causa; tum quia Judex procedere debet ex scientia publica, quam non habet, nisi per accusationem, vel confessionem Rei, vel evidentiam facti, vel per infamiam: ad quam non sufficiunt duo testes, qui jurent se vidisse crimen admitti, quia adhuc est occultum; sed requiritur, ut rumor sit sparsus per majorem partem communitatis, id est, civitatis, viciniae, vel monasterii, neque à maledicis sit extortus; etsi hac in re tutum sit, sequi praxin communem bonorum virorum, & Rerump. ut ha-

ut habet *Laym. l. c.* & *Less. dub. 15. art. 19.* ex aliis
Bon. l. c. Unde resolves Casus.

I. Antequam Judex procedat ad inquisitionem specialem vi infamiae, ipsa infamia prius examinari debet, & probari per testes saltem duos, qui nominent personas, à quibus id publice audiverint. *Nay. Rub. de jud. Trul. l. 8. c. 1. d. 17.*

II. Judex infamatum de uno crimine, v.g. adulterio, non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, v.g. furto, quia esset inquisitio specialis sine praevia infamia, *Salon. Casus, Trul. l. 8. c. 1. d. 18.* nisi tamen crimina sint connexa, vel unum sit circumstantia alterius, *ib. & Sanch. 2. p. cons. l. 6. c. 3. d. 21.*

Dixi in Resp. Regulariter, quia ad specialem inquisitionem non requiritur infamia praevia in casibus certis, quos v. apud *Less. l. 2. c. 27. d. 15. Bon. 1. 2. d. 10. p. 5. Sanch. 2. p. cons. l. 6. c. 3. d. 19. Trul. l. 6.*

ARTICULUS I.

*Quid liceat Iudici circa quaestiones, sive
torturam?*

Resp. I. Ad torquendum Reum (si tamen torqueri potest) requiruntur alicujus gravis criminis ea saltem indicia: quae faciant semiplenam probationem, id est, red dant rem plus quam probabilem, qualia habentur, v.g. testis unus omni exceptione major, Rei confessio extra iudicium, item probabiliter etiam assertio duorum vel trium criminis sociorum, in criminibus exceptis,
præ-

præterquam veneficii, (in quo, an ex sola denuncia-
tione complicum, & quomodo procedere li-
ceat. *v. Tann. tom. 3. d. 4. de just. dub. 2. & 3. Laym.*
l. 3. tr. 6. c. 5.) item fama publica à viris honestis
orta, ac per testes probata, cum alterius iudicii ad-
miniculo (nam fama sola non probat, sed habet se
instar accusatoris) *Laym. l. 3. tr. 6. c. 5. n. 9.* ex variis.
Ratio responsi est, quia tortura instituta est ad
subsidiū probationis, quando argumenta & in-
dicia sunt valde efficacia, ut sic plena probatio
eliciatur: nam confessio Rei (si eam ratificet ex-
tra torturam, maneatque in ea usque ad sequen-
tem diem) ex semiplena probatione facit plenam.
Less. l. 2. c. 29. d. 17. Delrio l. 5. f. 3. Laym. l. c.

Dixi in responsione, *si tamen torqueri potest:*
quia quædam personæ prohibentur torqueri, nisi
in criminib. exceptis: tales sunt viri in magna di-
gnitate constituti, Officiales Principum, Urbium
Gubernatores, Nobiles Equestris Ordinis, Mili-
tes, Doctores, eorumque liberi, item impuberes,
senes memoria vacillantes, prægnantes, & non-
dum confirmatæ à partu. *Delrio f. 9. Binif. c. 6. c. de*
Lugo d. 37. f. 14. Unde resolves.

I. Peccat Iudex graviter, si non prius omnia
alia media mitiora detegendæ veritatis tentet,
quam ad torturam descendat.

II. Tortura simpliciter abstinendam est,
quando adest plena probatio criminis, quia ad
hanc ordinatur tortura, *Nav. Less. l. c.*

III. Insufficiencia ad torturam indicia sunt, si
cadaver occisi sanguinet ad præsentiam alicujus;
& sagæ non possint lachrymari. Item illicita est
proba-

probatio per aquas, &c. de quibus v. *De tris. l. 1. c. 17. Trul. l. 8. c. 3. d. 21.*

IV. Peccant Judices, qui in causis criminalibus, aut notabilis infamiae, Reum comprehensum, antequam habeant probationem contra ipsum, juramento adstringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus, pertinentibus ad casum; ob quem comprehensus est, *Nay. c. 18, n. 41. & c. 15. n. 36.* Additque, idem esse, si (et si sine juramento) minis, terroribus, tormento tum ostensione, hominem turbent, & implicent, ut sibi contradicens, circumstantiam aliquam revelet, qua convincatur & puniatur. v. *Card. de Lugo d. 40. n. 1.*

V. Si Judex extorserit confessionem per injuriam, v. g. si torserit exemptos, si sine sufficientibus indiciis, si dolo malo, mendaciis, ficta impunitatis promissione induxit ad fatendum, vel aliter, (sive quoad substantiam, sive quoad modum) notabiliter excesserit in tortura, confessio nulla est, nec potest ex ea procedi: imò tenetur Judex ad compensationem damnorum, ut docet *Card. de Lugo d. 37. s. 14. n. 137. v. Less. c. 19. dub. 18. Laym. l. 3. t. 6. c. 5.* ubi etiam dolos bonos, quos *Deleis* suggerit Judici, plane rejicit, v. *Tan. tom. 3. d. 4. s. 2. d. 2. Trul. l. c.*

VI. Licet Reus confessionem injuste extortam postmodum ratificet, nihilominus Judex non potest procedere ad punitionem Rei, vel complicitis occulti: quia cum confessio fuerit irrita, consequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *L. penult. ff. de quest.* atque adeo etiam cognitio per illud medium parata, est injusta, *Nay. Salon. Less. Sayr. Trul. l. c. d. 10.*

Resp. II. Gravius torqueri potest, contra quem graviora sunt indicia, non tamen ita, ut moraliter sit impossibile tormenta sustinere, habita ratione personarum. Unde si hic excedatur, confessio extorta erit involuntaria, & habenda pro nulla, etiamsi extra tormenta coram Iudice ratificet, metu novæ torturæ, *Laym. c. 5. n. 11.*

Resp. III. Semel tortus, si nihil est fassus, iterum torqueri non debet, nisi nova criminis indicia superveniant: quia per torturam priora elisit. Si vero crimen in tortura fassus, extra eam revocet coram Iudice, repeti tortura potest, tum quia indicia manent in suo vigore; tum ob inconstantiam. Si verò tertio tortus ac confessus, tertio retractet, absolvendus est quia præsumendum est, vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideoque nullam. *Less. c. 29. d. 17.* Excipiunt quidam, si indicia sint gravissima, quæ violentam præsumptionem pariant, crimen malitiose à Reo negari, *Laym. l. c. v. Cardin. de Lugo d. 37. num. 156, Dian. tom. 3. tr. 6. R. 16 & 23. Trul. l. c. v. infra hic dub. 6. & 7.* An quando, & quomodo Iudex possit interrogare Reum de complicibus, v. *Trul. l. 18. c. 1. d. 22.*

ARTICULUS IV.

*Quid servandum Iudici circa sententiam
& pœnam?*

Resp. I. Iudex debet judicare secundum leges.
Unde inferior Iudex ordinarie non potest pœnam

nam relaxare, vel minuere, etiam si actor consentiat, nisi aliquando ad bonum Reipub. aliter necessarium esse dicitur Epitkia, vel nisi de privato tantum injuria actoris ageretur, *S. Th. 2. 2. q. 65. 5. Regim. l. 25. n. 643. Bon. & c. Trul. l. 8. c. 1. d. 1. 2.*

Dixi, inferior: quia supremus ob justam causam id potest; sine causa tamen graviter peccaret secundum *Cajet. V. Ind. x.* quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum, An autem liceat intercedere apud Judicem pro liberatione Rei, *v. Bon. l. c. & Trul. l. c.*

Resp. II. Si in aliqua causa fuit Advocatus, & eadem Judex esse, & sententiam ferre non potest. *L. eos in princ. c. de appell. & L. Praeor. de jurisd.* quia iudicium ejus habetur suspectum, propter affectum ad unam partem, ut ex communi Doct. docet *Sanch. l. Conf. c. un. dub. 26.* additque non sententiam non fore validam: quod tamen alii negant, si sit Judex ordinarius) *Card. de Lugo de just. d. 4. s. 1. n. 4. v. etiam Dian. p. 3. t. 3. misc. R. 56.* ubi ex Corduba sentit, talem Judicem in conscientia non peccare, si sine affectu, secundum legem altera parte insciã judicet.

Resp. III. Quem Judex privatã scientiã scit esse nocentem; si juridice sit probatus innocens, non potest condemnare: quia judicat ut persona publica, ideoque sequi debet scientiam publicam, ac procedere secundum allegata & probata, praesertim in favorem Rei. *D. Thom. 2. 2. q. 67. Navar. c. 25. Cajet. E. ll. Less. Bon. d. 10. q. 2. p. 2.*

Resp. IV. Quem Judex privatim scit esse innocentem, si juridice probatus sit nocens, tenetur omnimodo

modo liberare, si potest, v.g. impediendo accusa-
 tionem, extrahendo iudicium, aperiendo carcerē,
 (si sine majore malo potest) remittendo causā ad
 superiorem, & si sic nihil efficiat, probabiliter qui-
 dem plurimi Doctores tenent, cum *S. Thom. l.c.* ob
 rationem paulò ante datam, quòd possit conde-
 mnare: veriùs tamen videtur contrarium, quod
 cum aliis docet *Less. l. 2. c. 19 d. 10. Sa, v. Iudex. Pe-
 trus Nav. Fill. Bon. d. 10. q. 2 p. 2. n. 2. Tol. &c. vid.
 Card. de Lugo, d. 37. f. 14.* quia directè occidere in-
 nocentem, est intrinsecè malum; ergo quomodo-
 cumq; sciatur esse innocens; erit peccatum; *Less. l.c.*
 In causis tamen civilibus, & criminalibus minori-
 bus, ubi tantum agitur de pœnis pecuniariis, po-
 test etiam Judex, secundum hos auctores simplici-
 ter procedere secundum allegata & probata: tum
 quia innocens per appellationem potest restitui in
 integrum: tum quia Respub. habet potestatem in
 bona suorum civium, quando bonum publicum
 id requirit; in hoc casu, ne forma publicorum judi-
 ciorum cum populi scandalo evertatur, *v. Laym.
 c. 2. n. 8. Less. d. 10. Bon. l. 5. n. 4.*

Queres. 1. Quid faciendum Judici, cum utrimq;
 sunt sententiæ probabiles in quæstione juris, v.g.
 an ex testamento minus solemni debeatur hære-
 ditas?

Resp. Debet ferre sententiam secundum opinio-
 nem de jure probabiliorem, saltem si sit Judex su-
 premus. Neque tunc videtur tenendum, quod
 quidam docent, eum satisfacere conscientia, si
 causam adjudicet defendenti se probabiliter, li-
 cet altera probabilius. Ratio, quia Judex est cõsti-
 tu-

tutus, ut secundum merita causæ, & sententiam quæ ei maximè videtur rationi consona, causam decidat, quia alioquin esset acceptor personarum.

Dixi, si supremus sit: quia si sententia aliqua communiter sit recepta in tribunali superiore, Iudex inferior videtur secundum eam posse judicare licet minus probabilem: quia videt probabilior rem, cum honoris sui præjudicio, revocandam in superiore tribunali, *Laym. l. 1. rr. 1. c. 5. §. 3. num. 16. ex Sylv. v. a. §. v. tamen Card. de Luca. d. 37. f. 10.*

Resp. II. Si opiniones oppositæ æquè probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicatum rotum pro suo arbitrio, cum uterq; æquale jus habeat; sed suadebit compositionem; imò etiam imperabit, in casu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel uni dimidium, & alteri alterum dimidium juris aut rei, de qua lis est, adjudicabit; memores interim axiomatis: quod si partium jura sint obscura, potius favendum sit Reo, quàm auctori. *lib. Bonac. de peccatis, d. 2. q. 4. p. 9.*

Quæres II. Ad quid teneatur Judex, qui sententiam injustam tulit?

Resp. I. Si dolo, vel (ut dixi d. 2. a. 1.) magna imperitia id fecit, litem fecit suam, i. e. damnum partis læsæ in se transtulit, cui tenetur restituere, *Bon. d. 10. q. 2. p. 4. ex S. Thom. §. v. supra d. 10. a. 1.*

Resp. II. Si alioqui dignus suo munere, (tameñ id petens impetraverit, aliis dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in conscientia ad restitutionem ex propriis, cum injuriam formalem non intulerit.

V. 2. Inn. XI.

tulerit; neq; aliquid commodi ex tali sententia acceperit, vel potius (secundum alios) cum culpam Theologicam non commiserit, debet tamen revocare sententiam, si potest sine gravi incommodo. *Laym. l. 3. tr. 6. c. 2. n. 11.*

Quæres III. An sententia Judicis injusta obliget in foro conscientiae?

Resp. Sententia injusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis juris simpliciter necessarii, si ve feratur per falso allegata, & probata, si ve ex Judicis iniquitate, nullum habet robur in foro conscientiae, manetque parti læsæ, tametsi non appellet, jus suum, licebitque, si absq; scandalo possit, recuperare bona, *S. Thom. Sayr. Bon. d. 10. q. 2. p. 4. Trul. l. 8. c. 1. d. 7.* Ratio, quia sententia eatenus obligat in conscientia, quatenus habet rationem judicii, hoc est, ut est determinatio juris, & definitio justii.

Dixi, in foro conscientiae, quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quam probatio juridica spectatur, sententia prolata servanda est, ad evitanda scandala, & incommoda: neq; elapso termino, (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege sicutante, tum in poenam pigritiae, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis, *Trul. l. 8. c. 4. d. 7. ex Sayr. &c.* Unde resolves.

I. Is, cujus bona per sententiam manifestè injustam adjudicata sunt alteri, potest (nisi alter justè præscripserit) per occultam compensationem ea recipere, quia recuperat jus suum. *ibid.*

II. Qui sciens per injustam sententiam mala fide accepit bona, tenetur ea semper restituere, nec unquam præscribere potest, quia sunt aliena,

& possessor malæ fidei nunquam præscribet; imò tenetur expensas restituere, & compensare damnum etiam si pars læsa non appellaverit, cum non renunciet ideo juri suo.

III. Qui bona fide rem postulavit à Judice, & bona fide accepit, intelligitq; ante tempus præscriptionis finitum, fuisse sententiam injustam, tenetur eam, non tamen expensas, restituere. Si vero possedit rem bona fide, tempore ad præscribendum necessario, non tenetur restituere, & quia legitime præscripsit. *Salon. Sæyr. Trul. l. c.*

Quæres IV. Quid liceat Judici circa munera?

Resp. I. Etsi à partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet, vel ob scandalum, vel ob periculum pervertendi justitiam; acceptorum tamen dominium comparat, spectato jure naturæ.

Resp. II. Etsi lex positiva munerum acceptorem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad restitutionem, ante sententiam Judicis, nisi lex exprimat, quod non illicita tantum, sed etiam invalida sit acceptio. *v. Bon. in 8. præcept. q. 2. p. 8. Laym. l. 1. c. 4. n. 9. & 10.*

Resp. III. Si Judex injustè extorqueat munera nolens facere quod justum est, & debet, nisi cedentur, tenetur ea restituere: uti etiam, si quid datum sit ad redimendam vexam, v. g. ne injustè favoreat parti adversæ; ne causam nimis differat. Quamquam hoc casu interdum præsumi possit, datoque remittere obligationem restituendi, *Laym. l. 1. c. ex Cab. & Rebell. & c.*

c. ex Cab. & Rebell. & c.

DUBIUM III.

Quod sit officium Advocati?

Suppono secundum omnes, in Advocato quatuor requiri, scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ: fidelitatem, & pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ut v. apud Bon.

Resp. I Non potest sub gravi peccato suscipere causam, quam scit esse injustam. Ex causis autem civilibus in utramque partem probabilibus, & dubiis, utramvis, etiam minus probabilem tueri; dummodo cliens de minore probabilitate moneatur, v. asq. Salas, Card. de Lugo, Dian. t. 3. p. 2. R. 4. Quia utraq; pars habet jus proferendi suas rationes in judicio, ergo etiam Advocatus patrocinandi; neq; semper est verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit judicium Judicis. Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9. & supra l. 1. c. 2. & in precepta, d. 10. q. 3. p. 4.

Dixi, Civilibus: quia in causa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali casu graviter peccat contra Reum; ergo etiam Advocatus. Fill. t. 40. c. 1. Neq; quando actor contra possessorem agens, scit se nihil posse evincere, sed rem mansuram semper dubiam: quia tunc injustè vexatur possessor; pro quo tandem Judex debet judicare, ut v. Card. de Lugo, de just. d. 41. n. 7. Salas in 1. 2. d. 1. sult. n. 208.

Resp. II. In causa criminali, potest Reum etiam fontem defendere, ut mortem aliamve poenam evadat: quia Reus non tenetur ad poenam, nisi convictus, ergo potest per se vel alium eam avertere donec vincatur, *Bon. d. 10. q. 2. p. 4. n. 7.*

Resp. III. Advocatus tenetur pauperibus in extrema, vel gravi necessitate, gratis patrocinari, sine notabili tamen suo incommodo. Ratio est, lex charitatis. *Nav. Cajet. Less. Fill. Bon. l. c.* Unde solves.

I. Advocatus, qui sciens patrocinatur causam injustam, tenetur ad compensationem omnium damnorum inde consequentium. Unde parti contraria restituere debet ex peccato commissionis, quia fuit illi causa positiva damni: (similiterque si causam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude, quia intercedit injustitia, ratione partis adversae, Clienti vero suo tenetur restituere ex peccato omissionis, quia ex officio tenebatur monere ignorantem causam injustitiam. Quod addo, quia si clienti constabat causam injustitiam, non tenetur illi restituere, *Bon. d. 10. q. 3. p. 4. Less. l. 2. c. 3. d. 5. Fill. Laym. Tan. q. 4. dub. 6. n. 127.*

II. Similiter peccare, & ad restitutionem teneri, quando defendit articulum justum causam injustam, ut sic Adversarium vexet, impediat, differat, aut pervertat, docet *Trul. l. 8. c. 5. d. 3. ex Caj. Sayr. &c.* quia censetur defendere causam injustam.

III. Quando causa nihil ferè habet probabilitatis, ita ut vix moraliter sit spes obtinendi, eò quod apud Judices semper rejiciatur, regulariter non licet suscipere: tum quia facit, ut cliens sine fructu

tem-

tempus, & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *Gard. de Lugo, de just. d. 41.* Quando autem cliens habet bonum jus in causa possessionis, non tamen in proprietate, an liceat Advocato eum defendere in causa possessoria, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alii, v. *Facund. in p. 8. c. 47. n. 13. Mol. tom. 1. tr. 2. d. 81. Card. de Lugo l. c. n. 10.*

IV. Advocatus, antequam patrocinium causae suscipiat, tenetur examinare ejus aequitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare sincerè: si enim falsa promissione, vel inani spe victoriæ, sùptibus involvat, tenetur ad restitutionem, *Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9.* uti & qualitatem ac statum causae, seu periculum ejus perdendae indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuisset, neque id ulla diligentia cognosci possit, non tenetur Advocatum ad damna resarcienda: docet *Bardi. d. 4. cap. 29.* quòd melior sit conditio possidentis, dum de damno illato non constat.

Suisset

V. Si clientis causam minus probabilem dicat esse omninò justam, tenetur de damno, si cliens cognito causae dubio, non fuisset litigaturus. *Bon. l. c.*

VI. Si in progressu causae iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & suadere, ut desistat; aliàs ad restitutionem damnorum obligabitur: quia cum stipendio sit conductus, tenetur ex justitia monere. *Tan. l. c.* Neque potest vel ipse, vel Judex suadere compositionem, cum damno partis: quia compositio non habet locum, nisi quando res est dubia Si verò inducat ad transactionem

sine damno, deceptione, vi & metu, non tenetur
quia nulli facit injuriam. *Valent. Azor. Less. Luy
Bon. l. c.*

VII. Non potest absolvi, qui paratus est quovis
causas defendendas suscipere, *Sayr. l. 12. c. 24.
n. 18.*

VIII. Non licet cum cliente convenire de pretio,
post inchoatam litem, sed vel ante contractum
vel post finitā, *exc. Infames, 3. q. 7.* quia postquam
sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio
stare, ne prodatur. Ne licet pacisci de parte aliquā
quota, v. g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio,
si victoria obtigerit: quia id graviter prohibetur
*L. Sumptus ff. de pactis. L. Item. c. de proc. c. de
sentur 3. q. 7. L. Si qui, cod. de post. Ratio est, ne pro
beat occasio, per fas & nefas procurandi victo-
riam. Hoc tamen casu non obligatur ad restitutionem,
si justum pretium non excedat, & dolus &
fraus absit, v. Sylv. V. Advocatus Nav. c. 15, Fill. Lay.
Bon. Sanch. l. 5. Consil. cap. 7. d. 9. & l. 37. & Cardan.
Lugo l. c.*

IX. Peccat Advocatus, 1. Si, cum non sit idoneus,
officium Advocati exerceat, & patrocinetur.
L. Nemini, ff. de Advoc. S. Thom. 2. 2. q. 71. estq; pec-
catum ex genere suo mortale, 2. Si defendat causā
injustam secundum dicta, *cap. 1.* 3. Si ob nimias
dilationes, illicitas subornationes testiū, & c. nota-
biliter officiat parti adversæ, habenti alias justā
causam, & c. v. *Nav. c. 25, Fill. q. 3.* 4. Si utriq; parti
patrocinetur; quia repugnat, ut utramq; partem
æquè defendat. *Sylv. Sanch. consil. p. 2 l. 6. c. 7. d. 7.* In
diversis tamen causis, secluso scandalo, non repu-
gnat.

gnat. 5. Si in eadem causa, in qua est Judex, vel Af-
 fessor, agat Advocatum, quia duo officia contra-
 ria in eadem causa exercere non licet. *Sylv. Adv.*
 q. 2. 6. Si (tamen si defendat causam justam) pro-
 ducat scripturas, vel testes falsos, aut instrumen-
 ta; non tamen peccat, si in causa manifesta ^{jurda}
~~adversarium accipiat, dummodo nulla utatur falsitate~~
 iura, v. gr. allegando falsa, &c. *S. Thom. 2. 2. q. 71.*
 a. 3. *Sylv. Sanch. cons. p. 2. l. 6. c. 7. d. 8. Trul. l. c. 7.* Si
 adducat leges falsas, vel abrogatas, vel doctrinam
 reprobam; vel leges bonas in falsos sensus sci-
 ens prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alte-
 rius partis quærat dilationes ad rem non facien-
 tes. *v. Fill. Trul. l. c. 9.* Si accipiat mercedem inju-
 stam. Quando autem à lege pretium nullum ta-
 xarum est, censetur illud justum, quod habetur ta-
 le iudicio prudentum, attenda qualitate negotii,
 dignitate, scientia, & peritia Advocati, & labore,
 quem impendit, ac demum consuetudine appro-
 bata. *v. Trul. l. c. d. 5.* 10. Si contractum usurarium,
 vel aliter iniquum suadeat aut probet. 11. Si leges,
 statuta & consuetudines patriæ ignoret, (unde si
 grave damnum clienti obveniat, tenetur compen-
 sare) vel intelligere non studeat.

X. Peccat advocatus contra justitiam, si ratio-
 nes, & fundamenta clientis, quem justè defendit,
 vel secreta causæ detegat adversario, ut ex aliis
 probat *Fagnad. in p. 8. c. 47. n. 13.* v. etiam *Card. de*
Lugo l. c. n. 6. teneturque ad restitutionem, si eam
 ob causam cliens causam perdidit, victurus aliàs:
 quia fecit contra officium, nec adhibuit diligen-
 tiam ad causam obtinendam in favorem clientis.

Azor. Fill. & c. ll. cc. Limitant tamen aliqui, nisi

periculum sit, ne pars adversa grave damnum in
 que patiatur; quia ajunt, quilibet potest sine
 damno, grave damnum alterius prohibere, v. *Laym.*
p. 2. cap. 31. Azor Regi. Fill. Lay. lib. 1. t. 1. cap. 5. m. 18.
 Verum hanc limitationem, cum *S. Thom.* alii
 non admittunt, nisi forte Reus capite plestendo
 esset, & accusator injustè procederet: tunc enim
 ajunt, Advocatus accusatoris deberet falsitatem
 prodere: si tamen spes esset profuturum, ac
 cusatore prius monito, ut desistat. v. *Card. de La-*
go l. c.

XI. Advocatus, si causarum expeditiones, cum
 præjudicio clientum, differat, postponat, vel ple-
 res acceptet, quàm expedire possit, peccat, ac te-
 netur ad restitutionem; uti & omnium damno-
 rum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel ne-
 gligentiam, cliens aut actor incurrit: non tamen
 tenetur in omnibus causis adhibere eandem dil-
 gentiam, sed majorem vel minorem, pro causa
 qualitate. *vid. Fill. Bon. in prac. 8. d. 10. q. 3. Less. l. 1.*
c. 39. d. 9. Laym. l. 1. t. 1. c. 5.

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris?

Resp. Tenentur ii omnes justè fideliterque ex-
 exercere suum officium, sive ex debito muneris tan-
 tum, sive etiã ex juramento. Item tenentur scire
 ea, quæ ad suum officium spectant, debitamque
 diligentiam adhibere, præstando omnia necessa-
 ria, terminos justos petendo, & appellando, cum
 fue-

fuerit necessarium, *Bon. Escob. & commun.* Unde resolvuntur sequentes Casus.

I. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel timore, abutantur officiis suis: si secreta servanda non servant; si partibus, vel earum solicatoribus, aliisve, tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent; accipiant stipendium majus justo, vel ultra premium taxatum; si lites iniquas suadeant, &c.

II. Referens peccat, 1. Si defectu studii, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid substantiale prætermittat. 2. Si sit partialis, coneturq; unius partis justitiam magis, quàm alterius explicare. 3. Si sententiam alterutri parti manifestet, priusquàm evulgetur, undè possint gravia incommoda sequi, v.g. Judex recusari, &c. *v. Escob.*

III. Secretarius peccat 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodatur. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custodiat, vel partibus, sine præscripto Judicis, ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribat, sive exaggerando, vel imminuendo, sive immutando, aut invertendo. *Escob.*

IV. Tabellio, sive Notarius publicus peccat, si sine sufficienti peritia (v.g. clausulas communes, &c. ignorans) suscipiat officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in depositione testium aliquid addat, vel detrahat, non levis momenti. 4. Si ministro transcriptori (erroris periculo) examen committat. 5. Si protocollo, & acta negligenter custodiat, cum damno partium. 6. Si differat causam expeditionem, ut pecuniam extorqueat. 7. Si te-

Amentum scribat hominis rationis usu destituta
 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solemnitates necesse
 farias, ex ignorantia culpabili, vel malitiâ, præter
 mittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium
 unius rogatu, & alterius damno, non exhibeat,
 conficiat instrumentum usurarium, vel falsum
 præsertim in damnum tertii; si faciat, ut processus
 & causæ veniant ad alios Judices, vel Referentes
 &c. quàm ordo illius tribunalis postulat: quod
 multum interest habere hunc, vel illum Judicem.
Esc. v. Laym. l. 3. q. 6. c. 2. Bon. in præc. disp. ult. p. 1.
 11. Si secretum violer, v. g. aperiendo parti ad verum
 dicta testium, ante eorum publicationem; quod
 esse mortale contra justitiam docet *Trul. l. 8. c. 1.*
num. 3. ex Nav. c. 25. n. 52. 12. Si parti petenti instru-
 menta occultet, præsertim quæ continent legata.
Nav. l. c. n. 53. Sylv. v. Tabellio Trul. l. c. 13. Si aliquid
 occultet, vel parti petenti transumptum processus
 neget. 14. Peccat graviter, si amisso instrumento
 antiquo publico, vel testamento, aliud simile de
 novo confingat.

V. Procurator peccat, 1. Si litem procuret injus-
 tam. 2. Si plures causas suscipiat, quàm possit ex-
 pedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quàm justum.
 4. Si suadeat Reo, vel parti, ut injustè veritatem
 neget. 5. Si sua injuria; negligentia, aliave culpa,
 causa sit, ut lis perdat. 6. Si nomine juris juret, sine
 particulari ejus informatione, cum periculo
 pejerandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adsit, scilicet
 tunc incommo di metu, &c. *v. Esc. Laym. l. c. Bon.*
q. 3 p. 4. 8. Si partes adducat ad concordiam ini-
 quam. 9. Si differat causam, vel pervertat Judicem,

vel petat terminos impertinentes, aut dilationes
superfluas 10. Si falsos testes inducat, v. Sayr. l. 12.
c. 24. Fill. tr. 40. r. 10. n. 294. Trul. l. 8. c. 6. d. 1.

DUBIUM V.

Quod sit officium Accusatoris?

Resp. Ut in accusatione seruetur iustitia, cavē-
da sunt tria. Primum est, calumnia, i. e. impositio
falsi criminis vel ejus, quod sufficienter probari
nequit. Et hæc inducit obligationem restituendi,
& subeundi vel pœnam talionis, vel aliam arbi-
trio Judicis. Secundum est, prævaricatio, id est,
collusio cum Reo, & simulata tantum accusatio.
Quæ in criminalibus, si Reipub. damnum sequa-
tur, obligationem restitutionis inducit. Tertium
est, tergiversatio accusationis inchoatæ, absq; ju-
sta causa. Quod addo, quia cum causa, v. g. ob im-
perium Principis, vel Judicis, quod intersit Reip.
talem personam non puniri, vel infamari, vel quod
in accusatione defectus substantialis sit commis-
sus, potest desistere, imò tenetur, si in progressu
causæ cognoscat se errasse, si incipiat dubitare de
crimine, si videat se non posse probare, Fill. tr. 10.
c. 7. n. 205.

Quæres. An & quis teneatur alterum accusare?

Resp. I. Privatum rarò ad id teneri: tum ex praxi
timoratorum; tum quia alias tribunalia essent ple-
na accusationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi I. Privatum: quia si quis à Repub. stipen-
diū ob hoc accipiat, v. g. fiscalis, &c. tenetur ex ju-
sti-

fitia, & consequenter ad damna, ex omissione de-
cusationis secuta, *Fill. Bon. in 8. p. r. c. d. 10 q. 3. p. 1.*

Dixi II. *Rard:* quia si ita exigat bonum publi-
cum, v. g. si proditio imminens, vel grave damnum
vitæ innocentis, aliter averti non possit, & crimen
facile probari possit, tenetur etiam privatus accu-
sare, vel saltem denunciare: idq; tamen ex chari-
tate tantum, quæ restitutionem non importat, *Fill.*
Bon. l. c.

Resp. II. Accusare prohibentur, 1. Excommuni-
cati, proditores, infames, idq; in poenam criminis.
2. Filii, servi, suos parentes vel dominos, ob reve-
rentiam. 3. Clerici, in causa sanguinis, ob indecen-
tiam, *Less. l. 2. cap. 3. d. 5. Bon. l. c.*

Resp. III. Non teneris, imò nec debes etiam, po-
sito superioris præcepto, denunciare crimen. 1. Si
delinquens emendatus est, sine periculo reciden-
di, & parti læsæ satisfactum; nec periculum im-
minet aliis; nec crimen est notorium: quia sine
causa proximi infamia sequetur. *supra l. 2. c. 3. c. 2.*
d. 4. 2. Si crimen nosti sub secreto naturali, tan-
quam consultor, advocatus, &c. Nisi tamen is,
qui secretum commisit, innocentem, vel rempub-
licam injustè vexaret, nec vellet desistere, *Card. de*
Lugo, de just. d. 14. n. 142. 3. Si indè immineat grave
periculum honoris, vitæ & rerum tuarum. 4. Si

etiam probare cogereris, nec posses,

vid. Cardin. de Lugo, d.

38. f. 2.

DUBIUM VI.

De Testibus.

Suppono, ad legitimam & plenam in iudicio probationem, requiri duos testes, eosq; debere. 1. Externo sensu percepisse id, de quo testatur. 2. De eodem facto & crimine, cum iisdem circumstantiis, deponere; alioqui erunt testes tantum singulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Esse omni exceptione majores, in quibus scilicet nulla desideretur conditio, quo minus testari possint, juxta versum vulgarem:

*Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus illa requiruntur.*

Hinc à testando rejiciuntur, 1. Servi, 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis, in criminalibus; in civilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine juncti, & domestici exceptis quibusdam casibus, apud *Less.* l. 24. cap. 3. n. 38. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes, & viles. 10. Deliri, & semisati: ex quibus tamen ii, qui solo jure positivo ad testandum sunt inhabiles, possunt admitti in criminibus exceptis. Quo supposito:

Quæritur I. An, & quando teneatur quis testari.
II. Ad quid teneatur, qui non vult testari, aut qui falsa est testatus?

Resp. I. Non tenetur quis testari, nisi vel ex charitate, cum ita necessarium est; ad averendum grande malum proximi; aut reipub. vel ex præcepto, cum Judex, seu superior habens potestatem,
ita

ita legitimè præcipit. In quo ultimo casu, si fugias, aut occultes te, antequam ad testandum citaris, non peccabis contra iustitiam; ideoque nec teneris restituere, ut contra multos docet, *Valent.* & *Less.* Ratio, quia tibi necdum est præceptum, quod autem jus nascatur ex tuo testimonio, id ex præcepto oritur. Imò et si sit communis sententia, ad restitutionem teneris eum, qui à Judice citatus fugit, vel testimonium fraude declinavit, cum sit efficax & moralis causa, ut Judex sententiam ferat in alterius damnum: non tamen est improbabile, quod docet *Mol.* & *Less.* non teneris. Ratio, quia citatio intimata non inducit obligationem iustitiæ, sed tantum obedientiæ: proindeque non comparens, contumax tantum est, & inobediens, non autem injustus, *Less. l. 2. c. 17. & 30. v. Bonac. Laym. l. cc.*

Resp. II. Etiam legitimè & juridicè interrogatus, non teneris testari sequentibus casibus. 1. Si scias rem ex confessione. 2. Si accepisti sub secreto naturali, ut consiliarius, advocatus, medicus, &c. modo tamen non sit necessarium ad magnum Republicæ, vel proximi malum avertendū: tunc enim licet tale secretum detegere, etiamsi jurasses te nulli dicturum; quia tale juramentum non obligat, cum jure naturæ tenearis ad contrarium. *vid. Laym. c. 4. n. 9.* 3. Si ex testimonio, tibi vel tuis, imminet notabile damnum; nisi tamen damnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ut notat *Card. de Lugo, de just. d. 39. num. 10.* Unde communiter non teneris testari contra cōsanguineum. 4. Si à viris non sat fide dignis accepisti

pisti: tunc enim potes te habere, ac si nihil scires.
 5. Si factum intellexisti per injuriam, v.g. aperien-
 do literas, cogendo alium ad revelationem, &c.
Laym. l. 3. tr. 6. c. 4. n. 5. Mol. d. 5. n. 5. 6. Si alter pro-
 babiliter in facto non peccaverit, vel propter i-
 gnorantiam, vel quia rem aliquam accepit in oc-
 cultam compensationem debiti, ex quo tanquam
 de fure inquiratur. Ratio, quia mens Judicis est,
 inquirere de delicto. v. *Az. 3 p. 1. uli. c. 27. Fill. Bon.*
d. 10. q. 3 p. 3. Laym. l. c.

Resp. III. Qui sciens falsum testatus est, per
 quod alteri fuit efficax causa damni, tenetur ad
 impeditiōem, vel reparationem omnium damno-
 rum, quæ causantur. Item tenetur revocare cum
 pari suo damno, & periculo etiam vitæ, si Reus
 de ea periclitetur, & putetur revocando aliquid
 effecturus. Ita communiter. Ratio, quia in damno
 æquali, potius habenda est ratio innocentis, vid.
dub. seq. a. 1.

Dixi I. *Sciens*: quia si ex ignorantia, inadverten-
 tia, aut oblivione inculpabili, falsum est testatus,
 et si teneatur impedire, si possit, non tamen ad re-
 stitutiōem, etiam si Reus damnatur. Ratio, quia
 neque tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi II. *Causa efficax*: quia si à parte rei falsum
 illud testimonium nihil effecisset, v.g. quia per fal-
 sa testimonia aliorum, jam tota causa damni erat
 data, ita ut Judex ex hoc testimonio nihil fuerit
 motus, ad nihil tenebitur. *Less. l. 2. c. 30 & Laym. l.*
1. s. c. 8. & alii.

Testis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si
 veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si
 se

se occultet, ne rogetur, casu quo tenetur testari.
Si iudici iustè interroganti non obediat. §. Si pro-
tium pro dicenda veritate accipiat.

DUBIUM VII.

De Reo.

ARTICULUS I.

*An, & quando Reus teneatur fateri
veritatem?*

Resp. I. Si non interrogetur legitime, non tenetur fateri suum crimen, sed potest Judicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua restrictione, & in bono sensu, ut mendacium absit. Ratio, quia tunc Judex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi Reo. Ita Less. Laym. tr. 6. l. 3. c. 5. Bon. d. 10. q. 3. p. 2. Unde resalves.

I. Reus non tenetur fateri crimen suum. 1. Si Judex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis processum inchoet sine prævia accusatione, saltem virtuali. 3. Si non præcessit semiplena probatio, nec infamia, nec manifesta criminis indicia extent. Ratio, quia in his Judex non interrogat legitime. Aq. Less. Fill. Laym. Bon. ll. cc. Card. de Lugo d. 40. n. 1.

II. Nec tenetur, si dubitet, an Judex legitime interroget: quia non tenetur parere cum gravi suo damno, nisi constet superiorem posse præcipere. Ita Less. Fill. Laym. l. c. Sanch. l. 6. consil. c. 3. d. 31. Sal. C. de Lugo, & c. contra Sylv. Bon. & alios.

III.

III. Judex tenetur Reo manifestare statum causæ, & quæ sint indicia, quo modo probetur delictum, &c. ut Reo constet, an legitimè interrogetur: quia non tenebitur respondere alioqui, & seipsum honore, aliisve bonis, quæ bona fide possidet, spoliare. *Cajet. Nav. c. 25, n. 43. Card. de Lugo, d. 40. n. 1.*

IV. Si Reum juridicè quidem interroget Judex, sed non nisi ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit ex tali domo, stricto ense: potest Reus (idem est de teste) licet sciat semiplenè probatum esse, id negare, si exiit quidem, non tamen facto delicto, sed ob aliam causam: quia si Judex veritatem sciret, non posset interrogare. Ita cum *S. Tho. q. 69. a. 1. Sot. Fagund. p. 8. c. 34. Dian. 3. p. t. 5. misc. R. 66. Card. de Lugo d. 40. n. 5.*

Resp. II. Etsi communior, & verior sententia sit *S. Th. 2. q. 69.* si Reus legitimè interrogetur à Judice, teneri in conscientia apertè veritatem dicere; probabile tamen est etiam, quod ex *Sylv.* docet *Sa & Less.* non teneri, saltem sub mortali, in causis capitalibus, & gravioribus, si sit spes evadendi, & nullum grave damnum reipub. timeatur, *Tann. d. 4. q. 4. d. 5. Card. de Lugo, d. 40. n. 15.* ubi dicit, esse sententiam valdè probabilem, & in praxi tutam. Ratio, lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, ut, qui convinci non potest, teneatur præbere arma contra se, quibus occidatur, aut gravem pœnam, v. g. perpetui carceris, subeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi posse. *Bon. in 8. præc. d. 10. q. 3. p. 2. n. 17.*

Dixi

Dixi I. *In Capitalibus*: quia aliud est de caulis in quibus agitur de poena Ecclesiastica, & quae medicinalis.

Dixi II. *Si spes sit evadendi*: quia absque ea cesset ratio celandi veritatem. *Vnde resolves.*

I. Non semper opus est (juxta dicta *Resp. 2.*) Confessarius Reum urgeat ad crimen faciendum. *Card. de Lugo, d. 40. n. 20.*

II. Post sententiam latam, Reus non tenetur confiteri crimen, quod antè injustè negavit: quod finito iudicio, finitur obligatio Rei, *Laym. l. c. l. m.* probabile est, nec ante sententiam ad id tenetur (etiam si adhuc sit in potestate Judicis) donec in eum interrogetur. *Card. de Lugo, d. 40. n. 17.*

Resp. III. Si quis ad evitanda tormenta graviter mentitus, falsum sibi crimen imposuit, per quod sit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Navar. & alios docet Angelus, sylv. Less. 2. c. 11. d. 7. Tann. de just. d. 4. q. 4. dub. 3.* Ratio, quia non est mentitus perniciosè, cum non teneatur tantis tormentis vitam conservare. *v. Card. de Lugo l. c.* Unde resolves.

I. Talis non tenetur postea crimen revocare, quamvis ante perjurio confirmasset, si prudenter metuit, ne ad tormenta revocetur; quia etsi perjuratio graviter peccarit, hoc jam transit, & non retractando nemini facit injuriam; ideoque sufficit; coram Deo poenitere. *v. Less. Tann. l. c. & q. 5. d. 4.*

II. Si ex illa falsi criminis confessione, grave damnum aliis sequeretur, v. g. bonum Reipublicae.

fama religionis, vel familię notabiliter læderetur, aut aliqui idē in hæresin lapsuri essent, quævis potius tormenta perferenda essent, *Tan. l. c. & q. 5 d. 4.*

III. Si reus tormentis coactus, denunciavit alium innocentem, tenetur sub mortali ante suam condemnationem, & si tum nō fecit, etiam potest sententiam damnationis revocare: ad quod etiam à Confessario est obligandus. Ita ex communi *Tol. l. 5. c. 66. n. 7. Less. cap. ult. d. 15. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. n. 103.* ubi subjungit, 1. Si quis tamen sequatur, ipsaq; praxi servari advertat eam sententiam, quæ negat per revocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denunciationem ante factam, ut docet *Delrio. l. 5. f. 5. Valent. d. 6. q. 13 p. 4.* is consequenter existimare poterit, denunciantem in eo mortis articulo (saltem cum suo incommodo, & sub peccato mortali) obligatum non esse ad revocationem, quia esset inutilis. Ita *Tan. l. c.* Licet ipse rectè censeat, fundamentum istius sententiæ minus esse probabile.

2. Monet idem *Tan. n. 105.* cavendum esse Confessario, ne vel importunè sæpius Reo damnato inculcet retractionem denunciationis iniquè factæ; vel retractionem factam imprudenter & cum scandalo evulget.

Quæres. An reus teneatur revelare complices?

Resp. 1. Si omninò occulti sint, nec aliis indiciis, aut testimoniis convinci possint, non potest, nec tenetur: si tamen vi tormentorum coactus prodatur, ordinariè non peccabit, *Less. l. c. & Laym. l. 3. t. 5. c. 5.*

Resp.

Resp. II. Si crimen sit exceptum, tenetur etiam non rogatus, ideoq; si nolit, secundum *Nav.* non erit absolvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœne?

Resp. Quando sententia est materialiter infirmita, lata tamen secundum allegata & probata, et in conscientia non obliget, non potest Reus Judici positivè resistere; tum ob scandalum; tum quia tali casu Judex habet jus sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter *Less. Sanch. contra Viñt. Bonac. Card. de Lugo d. 4. n. 38.*

Dixi, positivè: quia Reo, etiamsi verè reus sit, licet ante, & post sententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v.g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ suæ conservationem, ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur: nisi tamen bonum publicum aliud postulet, *Less. l. 2. c. 31. d. 5.* Unde resolves.

I. Regulariter Reo licet fugere, etiamsi cultos carceris grave damnum inde passurus sit, (saltem nisi juraverit se mansurum) quia utitur suo jure, & nulli facit injuriam, *Fill. t. 40. c. 4. n. 274. Azor. Less. d. 5. n. 31.* nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans, v. *Bon. d. 10. q. 3. p. 2. n. 13. Less. l. c.*

II. Multo magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam

iam à ministro apprehendente se executere, non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *ibid.* & *Regin l. 24. n. 4.*

III. Licet etiam, saltem in foro conscientiae, custodes (præcisavi & injuria) decipere, tradendo, v. g. cibum & potum, ut sopiantur, vel procurando, ut absint: item vincula & carceres effringere: quia cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licet alii captivi per effractum parietem simul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantum est ejus causa per accidens, cum jure suo utatur. Nec refert, quòd leges & magistratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quod vel contrariam sententiam sequantur; vel ex præsumptione, quod vim intulerint custodibus; vel quod propter bonum reipub. ea poena statuta sit, *Fill. l. c. Tan. d. 4. q. 4. dub. 5. ex aliis multis, v. Card. de Lugo d. 40. f. 4.*

IV. Illis, qui non sunt ministri justitiæ, licet non solù consilio juvare Reū, ut fugiat, sed etiam supeditatis instrumentis, v. g. funibus, lima; &c. quia finem alteri licitum illi suadere, & ad eundem media proponere licet, *Less. l. c. d. 6. n. 40. Tan. l. c. Sylv. Turr. Vasq.*

V. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia executio ipsa effractionis soli Reo licita est, propter jus vitæ conservandæ; tum ne alioqui omnis securitas carceris pereat. *Less. l. c. v. Bon. d. 10. q. 3 p. 1.*

Quæres. An Reo liceat appellare?

Resp. Si sciat sententiam esse justam, & justè processum esse, non licet, (licet tamen supplicare) quia

quia id esset iudici calumniam imponere. Imò in
justè appellans tenetur de damno. Si verò p
sententiam iniquam esse, aut injustè processum
esse; aut si diversè sint opiniones, potest appellare.
v. Tan. l. c. n. 100. C. Lug. l. c. c. 14. Sanch.

DUBIUM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum Reo

Resp. Observanda sequentia. 1. Instruat eum
quod quæ secum in foro conscientie agit, cum Ju
dicibus non communicentur, ideoq; sive sit noc
cens, sive innocens, id ei, nec prodesse, nec obesse
possit. Ratio, quia alias multi conantur se falso
probare innocentes, ut à Confessario juventur, al
contra falso se nocentes dicunt, quod timeant, ne
Confessarius conferat cum Judicibus, ipsiq; revo
centur ad torturam. Unde expedit, 1. Ut non tem
erè evulget Confessarius accepta extra confessio
nem. 2. Ut ad confessionem sacramentalem Reo
um non admittat, nisi postquam in foro profano
res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, ut omnia
fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur
eadem fateri Judici: ante tamen de contritione ag
endum est, *Delrio. l. 6. c. 1. §. 3. Tan. d. 4. q. 5. d. 4.*

II. Ne cogat importunis modis Reos, ut se ta
les fateantur; tum quia verè quidam rei non sunt,
& victi illa importunitate, ne moriantur in com
municati, vel à Confessario in extremis defera
tur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est con
fessio, nisi fiat ex contritione, & vera ad Deum
conversione: de hac ergò laboret, & sequetur bo
na confessio, non autem contra. *Tan. l. c.*

III. Caveat, ne coram Reo censeat modum procedendi judicialem; proindeq; communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non sit Confessarii ea judicare, sed ad pœnitentiam disponere.

IV. Et si quidam auctores permittant Judici uti dolis bonis, ad crimen eliciendum; non tamen id licet Confessario, ne ministerium ejus infametur.

V. Non licet (secundum Concil. Antioch. Can. 33. & cap. 34. Non licet:) palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem, v. Tan. d. 4. q. ult. dub. 5. n. 128.

VI. Expedit habere cognita indicia, & probationes deprehensas in judicio, ipsumq; modum processus, ut & prudentius possit in suo foro agere, & Judicem, si cubi opus, prudenter admonere.

VII. In confessione examinet, 1. An consortes criminis prodiderit, (si secundum supra dicta tenebatur) & quidem si falso alios infamârit, inducat ad revocationem, etiam cum periculo torturæ. v. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 103. & dicta dub. superiore. 2. Si saga sit, quo tempore, qua occasione, in magiam sit lapsa; ut si postea neget, convinci possit in eodem foro. 3. In qualitate superstitionis, an ex animo Christianæ fidei renunciârit, dæmonem adoraverit, falsa de Deo & æternitate senserit, rebus sacris abusa sit, hominibus nocuerit, præsertim conjunctis, ut marito, liberis, & an alios seduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confessæ aperiat fraudes dæmonis, instruatque quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter

inter cætera suadeat fidei professionem, & frequentem Symboli repetitionem

VIII. Sæpè non expedit post supplicium Judici significare, Reum in extremis denunciacione revocasse; tum quia Judices id parvi faciunt (quod rectè, vide *Laym. & Tann. l. c.*) tum quia frangit sigillum sacramentale, si non petita licentia, innocentiam denunciati evulget, cum eo ipso revocatum peccatum denunciantis. Quare si aliquando Judicem movere expediat, rogandus est Reus, ut extra confessionem, & coram testibus dicat, eoque, ut Judex moneatur.

IX. Si alicujus innocentiam ex confessione colligeret (quod etsi difficile, non tamen impossibile esse, docet *Ta. d. 4. q. 5. dub. 4. n. 85.*) id Judici aperte, ac pro Reo intercedere, periculosum est, tum quia post publicatam Rei confessionem, ei non credetur; tum quia si plures audiat hoc ipso aliorum innocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione sigilli; tum quia si Rei cognoscant eum pro innocentibus intercedere, occasione arripiunt, eum callidè sua facinora celandi, v. *Laym. l. 3. tr. 6. c. 5. Tan. d. 4. q. dub. 5. n. 65.*

Etsi pro Reis, etiam justè damnatis, intercedere aliquando possit, maximè apud magistratum superiorem, juxta scripturam, *Prov. 24. v. 11. Erue os, & c.* valde tamen prudenter, & moderatè id faciendum: quia relaxatio potest esse illicita, Judexque (non tamen Confessarius, nisi ea prævidetur) fiet reus malorum omnium, quæ ex liberatione sequuntur; imò & ipsi imputabuntur, cum ex officio debuerit impedire, vid. *Bon. in t. præ. d. 10. q. 2. c. 3. Tann. de just. d. 4. q. 5. dub. 4.*

DUBIUM IX.

Que obligatio Medicorum, Pharmacopaeorum, & Chirurgorum?

Resp. Tenentur ii imprimis, quando tale officium petunt, vel suscipiunt, sub gravi obligatione, sufficientem habere scientiam, sive peritiam. *Navar. cap. 25. Anton. C. Lugo, d. 27 num. 1.* Deinde in curandis infirmis, servare sequentes regulas. 1. Ordinariè debent sequi opiniones medicorum securas, & tutas. Ratio est periculum & damnum proximi. Ita *Bon. Laym. Sanch. 1. mor. cap. 9.* 2. Quando certum aliquod est pharmacum, quod nimirum certo infirmis profuturum est, tenentur illud adhibere, omisso eo, de quo dubitatur: quia alias imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non sint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora; tum quia alioquin salutem proximi in discrimen adducerent, tum quia tenentur fungi officio, quantum possunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla est spes de salute infirmi, nec adest remedium, nisi dubium, de quo scilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum sit, possunt, imò debent illud adhibere. Ratio, quia sic infirmi negotium utiliter geritur, si mors sequatur, ipsis non imputabitur, cum alias spem vitæ non habeat. *Laym. lib. 1. tr. 1. c. 5. Fill. n. 152. Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9.* Unde resolves.

1. Medicus peccat, 1. Si absque sufficienti peritia gravem morbum curare tenter. 2. Si occurrente

gravi & insolito morbo, speciali studio operari non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod probabilius creditur nociturum, quam profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata, explorandi gratia adhibeat, præsertim, quando de iis non est opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter utilia. 5. Si non benè perspecta morbi natura, temerè adhibeat remedia obvia, vel periculosa, præsertim cum discrimine vitæ, vel gravis læsionis. 6. Si agnito ægroti periculo, oportune non assistit, aut necessariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid suadeat Dei honori, vel præcepto contrarium, v. gr. incantationem, pollutionem, superstitionem, &c. 8. Si facildè, & sine necessitate, à jejunio absolvat, carniùm esum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo constitutum contemnat. *v. Bonac. l. c. Nav. cap. 15. Azor. 1. p. l. 2. c. 17. Escob. l. 2. E. 3. cap. 9.*

II. Pharmacopola peccat, 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Sine arte, vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Melle in potionibus pro saccharo utatur. 4. Si unum medicamentum pro alio (nisi tamen esset æquè bonum, & non majoris pretii) contra medici præscriptum, cum gravis damni periculo porrigat, *v. Salas. dub. 34.* 5. Si medicamenta ad non patiendum, vel ad foetum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. *vid. Escob. l. c. 1*

III. Peccat Chirurgus, 1. Si sine scientia & peritia sufficienti, vulnera curare tentet, cum periculo erroris. 2. Si Medicum, quando gravitas vulne-

ris exigit, non consultat. 3. Si lucri amore, curationem protrahat. 4. Si mercedem justo majorem exigat. 5. Si abortus causa venam aperiat, aliudve remedium adhibeat. v. Escob. l. e.

DUBIUM X.

Qua obligationes Mercatorum, Opificum, & caterorum saecularium?

Resp. Eæ patent ex dictis de septimo præcepto: ex quibus resolves.

I Mercator peccat, 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum suspitione pravi usus. 2. Si paratus sit quodcumque pretium, etiam injustum, ab emptore accipere. 3. Rem carius, quam supremo pretio, vendat ob dilatam solutionem. 4. Mercium defectum gravem occultum non aperiat, pondus & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam, monopolium injustum instituat, merces omnes unius generis sibi comparet, immoderato quæstu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignorantem. 7. Si merces veteres & inutiles novis admisceat, & vendat eodem pretio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecunia debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis publicè emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si juret falsò, se tanto pretio

486 L.IV. de Stat. C.III. D.X. de Obl. Mer-
tio merces comparasse. 13. Si contractum in
quemcunque, dubitans de ejus justitia. 14. Si em-
res furtivas, &c. v. Esc. t. 2. E. 3. c. 12.

II. Bibliopola peccat, 1. Si vendat libros probi-
bitos, vel lascivos. 2. Si librum defectu laborante
vendat pro integro, &c. v. Esc. c. 13.

III. Argentarius, sive Aurifaber peccat, 1. Si
pro auro vel argento vendat. 2. Auro vel argento
plus æris misceat, quàm requirit, & emptoribus
mixtionem non significet, neq; minuat pretium.
3. Si ex rebus furtivis aliquid emat, mala fide. 4.
communem lapillum pro pretioso vendat, vel
pretiosum pro vili emat, &c.

IV. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant, 1. Si
jurent se tali die opus perfecturos, quod sciant
(vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiae co-
igant, quam ad opus sit necessarium, aut partes
alicujus momenti, quæ supersunt, retineant, sine
voluntate domini. 3. Si diem festum sine gravi
causa violent, per se, vel per suos famu-
los, &c. v. Esc. c. 1. d. 13.

LI